

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

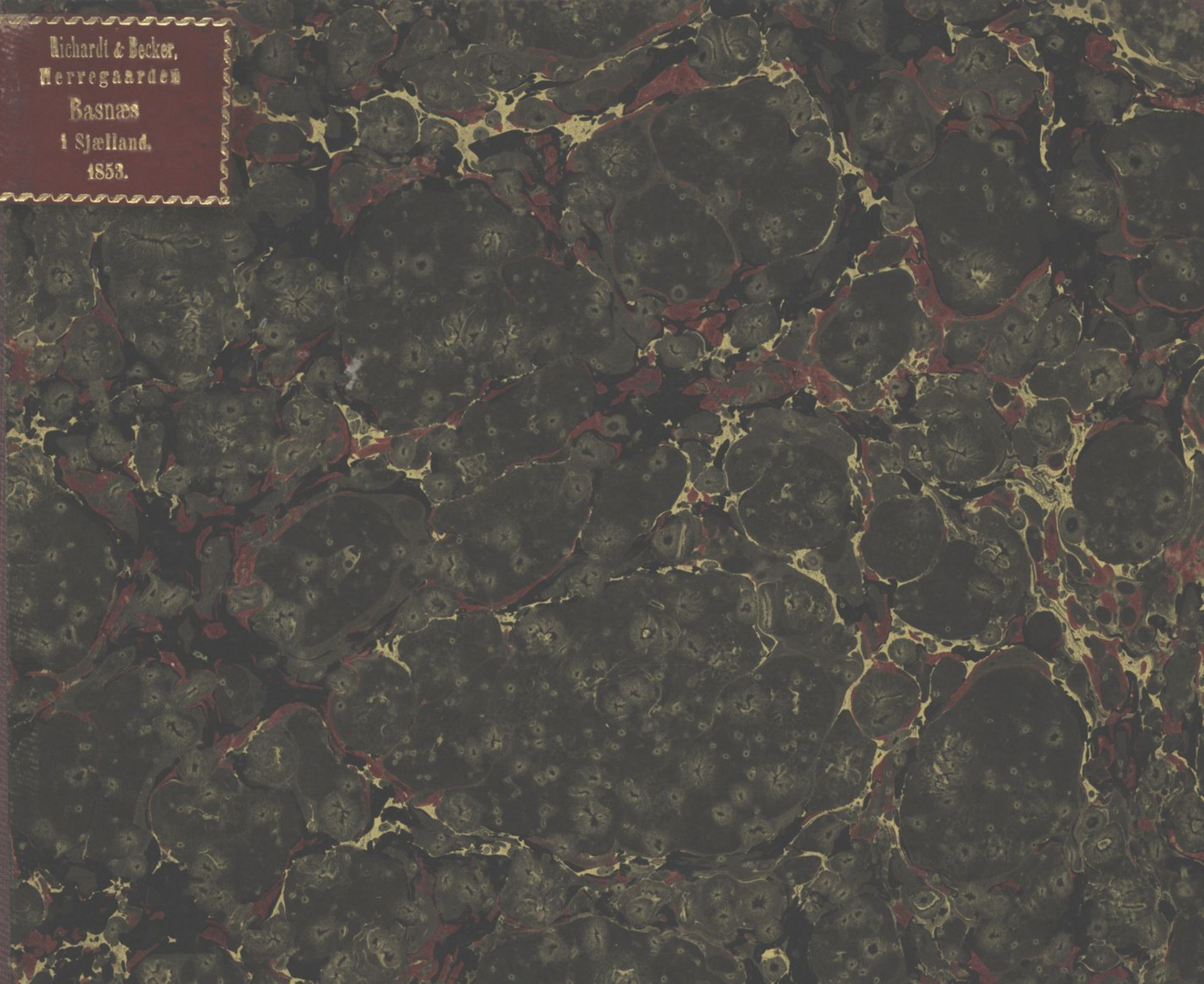
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Richardt & Becker,
Herregaarden

Basnæs
i Sjælland,
1853.

Basnæs.

Denne Herregaard ligger i Tjæreby Sogn Vester Skakkebjerg Herred i Sorø Amt, 3 Mil Sydost for Skjelskjør, ved een af de mangfoldige Bugter, som Østersøen har skaaret ind i Sjællands Sydkyst. Beliggenheden er smuk, lige ved Søranden, med Gaardens Skove strax til Venstre og det vide Hav foran, i Forgrunden brudt ved den smalle Sandstrimmel, som under Navn af Glemsøeed og Sævedsøeed udenfor Bugten danner et Værn mod Havets altsåvoldsomme Brud under en Storm fra Sydvest eller Sydost.

Gaarden er opstaaet af de to smaa Byer Basnæs eller Barsnæs og Nybølle. 1366 pantsatte Hr. Niels Peersøn af Broderup — hvilket formodentlig vil sige Biskoppens Lehnsmænd paa Braade eller Holsteinborg, — 2 Gaarde i Barsnæs og 2 Gaarde i Nybølle for 10 Mark lødigt Sølv til Ridderen Ture Knudsen, som besad endeel Gods i denne Egn. Nogle Aar senere pantsatte Hr. Jens Arelfson sit Gods i Basnæs, Nybølle, paa Stigsnæs og Sæveds for 40 Mark lødigt Sølv til sin Søn, Jens Geenwæther, der igjen overdrog det til sin Hustru, Fru Christine, til Bederlag for hendes halve Hovedgaard Riis og øvrige Gods i Dds Herred, som han folgte til Roskilde Bispestol for 200 Mark lød. Sølv. I Midten af det følgende Aarhundrede træffe vi først paa en Hovedgaard i Byen Basnæs, til hvilken Hr. Dve eller Dve Lunge, som blev Ridder 1450, skrev sig 1446—47 og formodentlig har oprettet; da hans Søn, Hr. Tyge Lunge, Ridder, skrev sig dertil Aaret efter, medens Faderen endnu levede 1450, har Hr. Dve Lunges Fru, Marianne Basse, rimeligvis ejet det Gods i Basnæs, hvor hendes Mand først oprettede en Hovedgaard, men Navnet kan dog, som det Foregaaende vil have gjort tydeligt for Læserne, neppe staae i Forbindelse med Familien Basse.

Hr. Tyge Lunge døde omtrent 1456 som sidste Mand af denne gamle og rige Slægt, hvis Navn hans yngste Datters Børn optog og saaledes stiftede

de nye Lunger. Hr. Tyges Fru Anne Niels Datter, som førte Hvitfeldernes Naaben, levede som Enke 1464. Af deres fire Døtre arvede Fru Karen Lunge Basnæs, som ved hendes Giftermaal med Jesper Kruse eller Krasse til Otterslevgaard — nu Vintersborg — kom til denne Slægt, der eiede det i omtrent 150 Aar. Jesper Kruse var en Brodersøn af Biskop Mogens i Odense og blev derfor biskoppelig Lehnsmænd paa Aalevad i Lolland, hvilket han var 1472; 1483 blev han indstævnet for Herredagen af Erkedegnen i Roskilde, Hr. Hans Pedersen, der paastod at han havde forurettet ham for en Bonde; 1496 levede han endnu. Hans Søn, Hr. Hans Kruse, blev Ridder og Rigens Raad; han var Lehnsmænd paa Alholm 1511—17, paa Kallundborg Slot 1517—23, paa Korsør Slot 1523; Næsby og Knubbelykke Birk paa Lolland fik han 1518 til Lehn for en aarlig Afgift af 100 Mark; 1520 gav han Kongen 100 Mark for Tilladelse til at udføre nogle Stude til Lydsland; til Rigsraad blev han udnævnt 1523 ved Frederik den Førstes Kroning. 1527 købte han 4 Gaarde i Lydstofte og 4 Gaarde paa Stigsnæs af Kjøbenhavns berømte Forsvarer, Hr. Henrik Gise, hvis Formue dette Forsvar ødelagde: da det imidlertid senere blev beviist, at disse 8 Gaarde hørte Hr. Henrik Gises Fru, Elline Godov, til, og at Manden selv intet Gods eiede og ingen Børn havde med hende, da han folgte hendes Gods, gif Handelen tilbage som ulovlig, og Godset tilbødtes igjen Fru Elline. Hr. Hans Kruse døde 1530, og hans Enke, Fru Lene Hak til Egholm, fik samme Aar de tvende Birk paa Lolland i Pant for 842 Mk. Danse og 80 Guldgylde, som hun laante Kongen, men inden Aarets Ende indløste den berømte Hr. Johan Ransau, Lehnsmænd paa Alholm, Bispens D, Gjedssør og Krogen, disse tvende Birk med kong. Bevilling fra hende. Om Fru Lene Hak berettes, at hun ved Erik Banners Død skal have sagt:

Basnæs.

D min Glæde er forødt,
Thi Hr. Banner er jo død;
Gud mig aldrig nu berøv,
Basnæs og mit Uttersløv!

Hvilket isøvrigt klinger noget mistænkeligt, selv om man istedetfor Hr. Banner — som aldrig var Ridder, altsaa ikke kunde kaldes Herre, — jætter Hr. Kraffe, og ellers vilde jo den gode Frues Dyd og Ærbarhed være meget udjat for Mistanke.

Af Hr. Hans Kraffes Børn arvede den ældste Søn, Jesper Kraffe, Basnæs, hvor han 1548 holdt Bryllup med Kirstine Bølle; 1552 var han Lehnsmænd paa Riberhuus og skriver sig allerede til Basnæs, 1558 førte han Proces med Lehnsmændene paa Braade om en Dæmning paa Sibberup Mark. I Aaret 1559 efter Dithmarskens Erobring drog Kong Frederik den Anden til Basnæs med en Deel af sin Hær, der i 14 Dage laae tæt udenfor Gaarden paa Gallemarken ved en Sø, som endnu til Grindring kaldes den dithmarske Sø: Kongen opholdt sig imidlertid paa Gaarden, hvor han skal have været indtaget i een af Familiens Damer, enten Jesper Kraffes Frue, Kirstine Bølle, eller hans Broder Eilers Frue, Hilleborg Bille, eller, efter anden Beretning, deres ugifte Søster Karen Kraffe: alle tre vare de unge og sienshylligen har Kongen moret sig godt. 1562 blev en Adelsmand ved Navn Erik Hvas, som tjente Jesper Kraffe, tiltalt for at have jaget i Kronens Skove: han maatte forpligte sig til at opholde sig paa Mors sin Livstid. Samme Aar førte Jesper Kraffe Proces med sin Frues Stedmoder om dennes Morgengave og Fæstensgave; 1566 drufnede han under Gulland i den stærke Storm, der ødelagde næsten hele den danske Flaade; han var Capitain paa Orlogskibet Engelen, af hvis Besætning kun 15 Mand bleve reddede, men befandt sig tilfældigviis ombord paa Viceadmiralksibet Hannibal, som ligeledes forliste totalt, saa at der af den 948 Mand stærke Besætning kun 7 Mand derfra. Da Jesper Kraffe ingen Børn havde, beholdt hans Enke efter hiin Tids Skif Gaarden indtil sin Død i Aaret 1604.

Basnæs tilfaldt efter Jesper Kraffes Død hans Brodersøn Hans Kraffe, der rigtignok døde før Fru Kirstine Bølle, men beboede Basnæs ifølge Dvereenkomst med hende, som boede paa Tersløse; efter hans Død gifte han hans Enke, Fru Kirstine Holk til Barretskov, sig 1590 igjen og fik Kongens Raad Steen Brahe til Knudstrup og Næsbyholm. Hendes eneste

Datter af første Ægteffab, Margrethe Kraffe til Basnæs, blev i Aaret 1603 gift med Steen Brahes ældste Søn, Otto Brahe til Næsbyholm, men døde uden Børn i Aaret 1614, hvorefter hendes tvende Halvsøstre, Birgitte og Helvig Brahe, arvede Basnæs. Af dem blev Birgitte gift med Frederik Reeds til Tygestrup, nu Kongedal, Helvig 1622 med Falk Gise til Skjersø, men fort efter dennes Andeel, som var det halve Basnæs, ved Indførsel udlagt til en bekjendt hofsteenst Pøngemand, Henrik von der Wisch, fra hvem det kom til Kong Christian den Fjerde, der maa have solgt det til Axel Arnfeld, som ogsaa kjøbte Frederik Reeds's Andeel og saaledes samlede Gaarden, der dog kun var ringe, baade af Bygninger og Jordtillæg, samt temmelig forfalden, da den i over 30 Aar havde henstaaet ubeboet af noget Herffab.

Hr. Axel Arnfeld, den betydeligste Personlighed blandt Gierne af Basnæs, arvede efter sin Moder Lysholt ved Veile; han var kong. Secretair 1617—23 og tiltalte som saadan paa Kongens Vegne i Aaret 1620 den bekjendte Dr. Christoffer Dybvad; var Rentemester 1623—25, derefter Generalrigscommissair under Christian den Fjerdes Krig 1626—28, Befalingsmand over Sidste Lehn i Norge 1628—42, over Stjernholms Lehn 1643—46, blev Ridder 1634 og døde 1647. 1626 fik han kong. Bevilling, at Ingen maatte reise nogen Proces imod ham eller hans Gods, medens han var uden Riget i Kongens Ærende; 1630 blev han sendt som Gesandt til Nederlandene, fik 1632 Proclama paa tre Gjeldsbreve, hver paa 10,000 Rdl. Sp. og udstødte af Laurids Ebbesøn (Udsøn) til Tustrup, hvilke vare bjerne borte for ham; 1643 fangede de Svenske ham paa Stjernholm, hvor han skal have drillet en svensk Officer saa meget, at denne prøvede paa at tage ham af Dage ved at indelukke ham i et Bærelse og der at røge ham ihjel, hvilket dog ikke lykkedes. 1631 blev han trolovet med Corsitz Ulfelds 12 Aar gamle Søster Marie Ulfeld, med hvem han holdt Bryllup 1634, da hun var 14½ Aar, han 43½ Aar gammel, og avlede 7 Børn. Han var en dygtig og brugbar Mand, til hvem Kongen havde stor Tillid, men forresten kun lidet affholdt, især for sin bidende Satire, der endogfsaa nær havde kostet ham Livet, som alt fortalt er; et andet Træk af denne er Indskriften, han satte paa Basnæs:

Ørnen bygger paa høien Hald

Øvind ligger i dyken Dal!

Ved Ørnen meente han naturligtviis sig selv, hvis Navn og Baaben maatte berettigede til denne Benævnelse, ved Øvind skal han have tænkt paa Gieren

Basnæs.

af Borreby, hvilket dog sikkert er en Forverling, da Borreby tilhørte Rigsadmiralen Claus Daa, med hvem han ikke vides at have levet i Uenighed, hvorimod han, som det Følgende vil vise, laae i heftigt Fjendtskab med en anden Nabo, Fru Regitse Grubbe paa Snedinge, til hvem han snarest har sigtet med denne Indskrift.

Viste Hr. Arel Arnfeld sin Duellighed som Embedsmand, saa forsømte han heller ikke at anvende den for sig selv. Til Lysholt skrives han endnu 1625, men købte i dette eller i Begyndelsen af det næste Aar Basnæs, hvortil han første Gang skrives den 20 Mai 1626 og hvortil dengang synes at have hørt Bidskølle By i Tjæreby Sogn samt 25 Gaarde og 2 Huse i Drøsløv Sogn i Drøsløv og Sibberup Byer, hvilket var omtrent $\frac{1}{4}$ af dette Sogn. Ved heldige Magekister gjorde han først Basnæs til een af de anseeligste Eiendomme i Sjælland, hvilket den har været siden, idet han 1628 af Kronen og Roskilde Capitel tilbyttede sig Den Glæns med 13 Gaarde og 1 Huus, samt 6 Gaarde 1 Huus og en øde Jord i Tjæreby, 1629 af Kronen og Slagelse Høspital Konges og Kirketienden af Tjæreby Sogn med jus patronatus og Kirkejorder, der indbragte aarlig 16 Td. 5 Sk. Byg, samt et Huus i Bidskølle; samme Aar skænkede han en smuk Prædikestol til Kirken og 1632 den ene af Klokkerne, paa hvilken hans Navn endnu findes; endvidere tilbyttede han sig 1632 af Kronen 9 Gaarde og 2 Huse i Tjæreby Sogn i Lundby, hvoraf 1 Gaard og 1 Huus laae øde, samt 2 Gaarde i Lundbytorp og 3 Gaarde i Eggeløvlille, 1636 af Kronen og Høve Præstekald 1 Gaard i Tjæreby, hvilket ialt udgjør: Tjæreby Sogns Konges og Kirketiende samt 21 Gaarde og 3 Huse, hvis Beboere alle bleve Ugedagstjenere til Basnæs; desuden Den Glæns med 13 Gaarde og 1 Huus. 3 Aaret 1635 klager han i et Brev til Cantikleren over at han lever i saa stor Uenighed med sin Nabo paa Snedinge, Fru Regitse Grubbe, med hvis afdøde Mand, Alexander Rabe von Papenheim, han derimod stod paa en god Fod; hun ansøgte nu, havde han hørt, om Jus patr. til sin Sognkirke Drøsløv, da han dog eiede $\frac{1}{4}$ af Sognet, altsaa meente sig nærmere berettiget, saameget mere som hun kunns gjorde det for at drille ham, ligesom hun ogsaa ophidsede Præsten imod ham, saa at denne nu i over et Aar havde ført Processer imod ham, eengang var mødt til Ting med 11 Præster og havde indstævnet 200 Bønder paa eengang, og det altsammen for en ringe Sag om Jagten paa 6—8 Skp. Land, som Præstekaldet eiede i Sibberup og Bidskølle Byer, hvor Snedinge Eier lod skyde og saaledes øvede Jagt ligesom hans Port, hvorfor han fratog Skytten hans Bøsse. Ifald Fru

Regitse nu fik denne jus patr., blev det ham til stor Skade og vilde forvolde vidtløftige Processer imellem Basnæs og Snedinge, hvilket han saameget mindre havde forskyldt af hende som han efter hendes Mand's Død, medens hans Svoger Ernst Normand var Lehnsmænd, let kunde have faaet Tienden i Fæste, hvorom ogsaa hans Bønder paa Glæns bad ham indstændigt, da de saa ofte i deres travleste Høstid maatte føre deres Tiende over Vandet til Snedinge, men han havde tvertimod ladet hende sige, at hun skulde skynde sig at forlange Tienden i Fæste, han vilde for godt Nabostabs Skyld gjerne unde hende den. Vilde Kongen ikke unde ham Kirken med jus patr., bad han indstændigt om at erholde de omtalte Præstejorder i Magekiste, da han gjerne vilde give langt mere end deres Værdi derfor. Det Sidste lykkedes ham endeligt 1639, hvorimod ingen af Parterne fik Drøsløv Kirke, som Kronen beholdt indtil den senere kom til Holsteinborg. Alle disse Magekister med Kronen, paa hvilke Hr. Arel Arnfeld 1628 og 1632 var bleven endeel Guds skyldig, afgjordes fuldkomment 1640, da han endnu aftod 29 Td. Hartkorn og derfor fik Dvitting for alt sit Mellemværende med Kronen.

Efter saaledes at have afrundet Basnæs Gods, nedlagte Hr. Arel Arnfeldt endeel Bønderjorder af Bidskølle By samt ifølge en upaalidelig Beretning en By paa 8 Gaarde ved Navn Brangstrup, og lod disse Jorder drive under Hovedgaarden, da Ugedagstjenernes Antal nu var saa anseeligen forøget, altsaa ved disse's Hoveri et saameget større Areal kunde dyrkes. Gaardens gamle Bygninger nedrev han og opførte i det Sted i Aarene 1629—33 en meget prægtig grundmuret Hovedbygning paa 3 Etager med et hvidt Taarn og kobbertaft Spiir; Loftet i Fruerstuken var kunstigt udfaaaret med Arnfeldernes og Ulfeldernes Baabensfjølde, malede og forgyldte efter ethvert Baabens Farver; over Gaminen i den store Ridderstue Christian den Fjerdes Portrait, udhugget i Sandsteen, samt Arnfeldernes hele Ahnetavle. Desuden opførtes 1638 et smukt Porttaarn med Bærelser til Vægteren, derover en Vægtergang med et kunstigt Jerngallerie og øverst oppe i Spiret en oval Kuppel med Abninger til alle Sider. Vindtrappen var af hugne Sandsteen og førte lige op til Vægtergangen, saaledes indrettet at en Spand kunde hidses fra Galleriet ned i en Brønd, hvorfra man kunde hente sig udmærket og koldt Vand heelt op til Vægtergangen; dette Taarn blev forsynet med en spansk Indskrift, ligesom de øvrige Dele af Bygningen vare bedækkede med danske og latinske Inscriptioner. Endeligen byggede han et smukt Capel til Gudstjeneste paa Gaarden, samt en meget anseelig Lade af hugne Kampesteen, den største i Sjælland

Basnæs.

næst efter den paa Antvorskov. Til Afbenyttelse ved disse Bygninger havde han 1632 faaet kong. Tilladelse til at lade udføre 8000 Fod gullandske Steen til Kjøbenhavn og derfra til Basnæs.

Hr. Axel Arnfeld døde 1647 og hans tvende Sønner, Jacob og Jørgen Arnfeld, beholdt Basnæs i Fælledsktab; ifølge et Sagn skulde den ældste have været affindig og forsøgt paa at dræbe sin Broder med en Kniv, hvilket dog afværgeedes ved en Hunds Troskab, og et Maleri har opbevaret Mindet om denne Begivenhed, men Jacob Arnfeld var aldrig affindig og det Hele formodentlig blot Snak. I den svenske Krig leed Gaard og Gods saare meget, den svenske General Wrangel laae her en lang Tid med en betydelig Troppstyrke og det var en kostbar Indkvartering, thi Svenskerne toge alt, hvad der var, og Bønderne forarmedes hurtigt, da deres Penge, Heste og Dvæg vandrede bort med de fremmede Soldater. Efter Krigen paalagdes svære Skatter, som Beboerne ikke kunde udrede, hvorover mange Gaarde bleve heelt øde, andre tildømtes Kronen for Statterestantsfer, saa at det halve Ljæreby Sogn allerede var kommet fra Gaarden, som Brødrene tilsidst ganske maatte opgive. Jacob Arnfeld nævnes endnu til Basnæs 1671, senere blot til Jendgaard og Skaarupgaard i Jylland. Broderen, Etatsraad Jørgen Arnfeld, skrev sig endnu 1676 til Basnæs, men samme Aar maatte ogsaa han opgive sin Deel, hvilken han folgte til den fra Skaane flygtede Etatsraad Ove Kamel og hans Søster, Fru Anna Kamel, Enke efter Cantzler Peder Reeds; efter mundtlige Sagn skulde Kongen have foræret den Første Gaarden, som var hjemfaldet for Statterestantsfer, dog er dette neppe rigtigt, da hans Søster, Fru Anna, allerede 1676 nævnes som Eier af Basnæs, det altsaa er rimeligere at disse Sødfkende have havt Penge tilgode i Gaarden og derfor ladet sig den udlægge ved Indførsel, men største Deelen af Godset var borte. Om Etatsraad Kamel, som 1681 kjøbte Borreby, er der talt udsørligere under denne Gaard i 3die Bind's 1ste Hefte af Prospekterne. Efter hans Død i Aaret 1685 folgte hans Enke, Fru Mette Rosenkrands, Basnæs til Admiral Christian Bjelke til Edelgave. Denne Mand, som havde udmærket sig i Søkrigen imod de Svenske, navnlig i det berømte Slag i Rjoge Bugt i Aaret 1677, — hvor han erobrede Drlogskibet Cæsar paa 60 Kanoner og til Belønning blev hvid Ridder, — samlede atter største Deelen af det fra Basnæs adskilte Gods, opførte den søndre og nordre Deel af Ladegaarden, bekostede en smuk Altertavle til Capellet, lod ved Soldater Gravene om Gaarden oprense og Markerne indhegne med Steen, samt udvidede dem med endel af Bidskalle Byes Jorber,

opbyggede og besatte mange øde Bøndergaard og skal have tilkjøbt adskillige Kirker, saaledes Høle, Blakkebjerg, Skjorpinge og Bjerre, hvilke dog nu ikke mere høre til Gaarden. Han var berømt for sin Styrke, der blev Anledning til hans Død, idet han forløstede sig paa en stor Steen og døde i Aaret 1694. Hans Enke, Biveke Juul, beholdt Basnæs i sin Enkestand, og indtog i Aaret 1698 den saakaldte Hestehave til Gaarden, hvoraf hun maatte svare Præsten for hans Tiende en Refusion af 8 Td. Byg; hun giftede sig igjen 1701 med Generallieutenant Gregers Juul til Grifsholm og Mastrup og folgte derefter Basnæs til Etatsraad Povel Eggers, der nævnes til Basnæs 1710 og 1715; han var Landsdommer, og blev senere Conferentsraad. Basnæs afhændede han 1714 til Generallieutenant og hvid Ridder Laurent de Boysset, der døde 1728, hvorefter Basnæs tilfaldt hans Søn, Capitain, siden Oberstlieut. Christian Frederik de Boysset, som ifølge sine afdøde Forældres Billie indfattede 1000 Rdl. i Basnæs mod en aarlig Rente af 50 Rdl. til Løn for en Skolelærer i Ljæreby, og sammesteds opbyggede en Skole. Han folgte 1746 Basnæs til Geheimte Conferentsraad Grev Frederik Conrad Holstein til Holsteinborg, der 1754 folgte den til Justitsraad Høyserich, denne Aaret efter til Peder Dvistingaard, Forpagter paa Gidselseld, og denne 1756 til Generallieut. Grev Frederik Christian Wedel-Jarlsberg til Grevskabet Jarlsberg, som boede paa Basnæs den 5te Aug. 1758, da der om Natten opkom en voldsom Ildbrand, der ødelagde hele den pragtfulde Hovedbygning og nær havde kostet Grevens selv Livet, da han leed af Podagra og ikke kunde gaae, men en rask Tjenestepige bar ham ud af det brændende Huus. Hvad der var tilovers efter Branden af Steenfigurer, Kobberplader og andet Metal blev solgt ved Auction, da en Rjebmand Langeland i Korsør kjøbte endel deraf og indmurede nogle Figurer i Gavlen paa sin Gaard. Rjeb af Basnæs folgte Grevens det 1764 til en Oberst Favin, der skal have været en rig Fremmet, som kom herind i Landet, men skal have faaet Befaling til atter at reise bort, hvorfor han folgte Gaard og Gods til Cancelliraad Johan Neergaard, til Ringstedkloster, som benyttede sig af den Ret, Bornebiskabet gav Godseierne, til at forflytte en Mængde Bønder fra Ringstedkloster til Basnæs for saaledes at forbedre Racen, hvilket ogsaa skal være lykkes. Desuagtet folgte han Gaarden, som der fortælles til Etatsraad Hofman, Amtsforsvalter i Ringsted, der da strax efter maa have solgt det til Mathias Brønstorff, en dygtig Landmand, der eiede det 1770, og folgte det, uden Tvivl for 75,000 Rdl., til Etatsraad Jens Lowson, som ved sit Testament af 20de Mai 1777 bestemte

Basnes.

at Gaard og Gods, ialt 778 Td. Hartorn, skulde oprettes til Stamhus for hans Søn, Jens Lowson, hvorefter denne, hans Søster Anna og Moderen, Charlotte Amalia Riis, efter Faderens Død 1777 eller 1778 oprettede Stamhuset den 30 Apr. 1779 og fik kong. Confirmation derpaa den 21 Juli s. A. Da imidlertid Jens Lowson boede i Kjøbenhavn og ikke forstod sig paa Landvæsenet, erhvervedes der 1783 kong. Bevilling til atter at sælge Stamhuset imod derfor at oprette et Fideicommiss paa 75000 Rdl., hvorefter Etatsraabinde Lowson og hendes Svigersøn, Conferentsraad Christian Ludvig Schütz, første Deputeret i tydske Cancelli, i Forening købte Gaard og Gods: siden 1676, altsaa i 108 Aar, havde Gaarden havt ikke mindre end 21 Eiere, hvilket er noget af det Stærkeste i den Retning, som den danske Godshistorie har at opvise, og nødvendigviis maatte indvirke fordærveligt saavel paa Bønderne og Bøndergodset som paa Gaardens Marker og disses Cultur.

Conferentsraad Schütz var en dygtig Mand, som med Iver udfisktede og udflyttede Bøndergodset, hvilke Foranstaltninger hans Frue, som boede paa Gaarden, medens han for sine Embedsforretningers Skyld maatte opholde sig i Kjøbenhavn, udførte med stor Klogskab under hans Veiledning, saa at Bøndergodset snart tiltog i Velstand: Regjeringen understøttede Sagen med et Laan paa 36000 Rdl. Hun nedrev Resterne af den afbrændte Bygning og det store Laarn, og opførte derimod en ny Hovedbygning. Eiendommen steg, tildeels ved disse Forbedringer, saameget i Værdi at Conferentsraaden 1805 kunde sælge den for 275,000 Rdl. til Kammerherre Frederik von Blücher, Generaladjutant, Oberstlieutenant af Cavalleriet og Commandør for den kong. Livgarde til Hest, som allerede døde den 21 Mai 1806, saa at Skjødet udstædtes den 15 Juli s. A. til hans Enke, Helene de Thyggeson, der dog aldrig selv beboede Gaarden, men for det Meste opholdt sig i Horsens, i hvis Omegn hun havde næsten sin hele Familie paa Matstrup og Bygholm.

Af et Regnskab over Indtægt og Udgift ved Gaard og Gods for Aaret 1806 hidrætte vi følgende Ballance, som indeholder interessante Data til at bestemme den Tid's Godsforhold, især hvorledes de anselige Kornpriser gjorde saa høie Priser paa Jordegods mulige, og erindre ved denne Leilighed vore Læsere om at 1 Rdl. Cour. fra 1806 i Værdi var lig 1 $\frac{1}{2}$ Rbd. r. S.

Ballance over Godsets Indtægter og Udgifter for et Aar.

		Indtægt.	
A. Jordebogens Beløb.			
1.	Hoverte og Landgildepenge	398 Rdl. 73 St.	
2.	Huus og Jord-Afgift	556 Rdl. 16 St.	
	Fragaarer, som Vedkommende er befriet for at svare 13 - - -	543 - 16 -	
3.	Landgilde Byg 286 Tdr. 5 St. 2 Fd. der beregnes med en Middelpriis à Tde 3 Rdl.	860 - 6 -	
4.	ditto Havre 34 Tdr. 7 St. 1 $\frac{1}{2}$ Fd. ligelædes à Tønde 2 Rdl.	69 - 81 -	
5.	70 Lam à 1 Rdl. 48 St.	105 - - -	
6.	70 Stær à Stk. 1 Rdl.	70 - - -	
7.	140 Høns à Parret 4 Rtl.	46 - 64 -	
8.	70 Senele Weg à Senele 12 St.	8 - 72 -	
9.	5 Hjerdinge Aal à 4 Epd. er 20 Epd. à 8 Rtl.	26 - 64 -	
		Jordebogens Beløb 2068 - 88 -	
		10650 - - -	
		Summa Indtægt 12718 Rdl. 88 St.	
B. Jorpagtnings Afgiften			
		Udgift.	
1.	Aarlige Refusioner.		
	Præsten i Liareby for Binn og Brød til Kirken sammesteds 8 Tdr. Byg à 3 Rdl.	24 Rtl. - St.	
	ditto for Vidstille Præstehave 8 Tdr. Byg à 3 Rdl.	24 - - -	
	Dejnen for ditto 3 Tdr. Byg à 3 Rdl.	9 - - -	
	ditto for Kirkens Areenholdelse og Smørelse til Klokkerne	2 - - -	
	Stoleholderen i Liareby	50 - - -	
	Præsten i Liareby for neblagde Gaarde 3 Tønder Byg à 3 Rdl.	9 Rdl. - St.	
	ditto Erpencer for Kirken	5 - 22 -	
	Stoleholderen Smaareddsel af neblagde Gaarde	2 - 16 -	
		16 - 38 -	
		altsaa Refusioner 125 Rdl. 38 St.	
2.	Lønninger til Betjenterne ved Gaard og Gods.		
	Forvalteren	150 Rdl. - St.	
	Styttten	66 - - -	
	Gartneren i Penge . 80 Rdl. - St.		
	i Kornvare, 4 Tdr. Rug à 5 Rdl.	20 - - -	
	4 Tdr. Byg à 3 Rdl.	12 - - -	
		112 Rdl. - St.	

Basnæs.

Muurmesteren i Pen- ge	70	-	-	
i Kornbæne, 4 Tdr.				
Rug à 5 Rdl.	20	-	-	
4 Tdr. Byg à 3 Rdl.	12	-	-	
				102 Rdl. : St.
Staldkarlen anslaaes til	36	-	-	466 Rdl. : St.
3. Kongel. Skatter, og andre Paabudde, som Herfskabet maa svare:				
Doctor Skatten af Hovedgaarden	2	Rdl.	: St.	
Veterinair Skatten	9	-	-	
Amis Fattig-Cassen	7	-	-	
Herreds Fattig-Cassen	2	-	-	
Chirurgi-Stat	2	-	-	
Brandhjelp	37	-	-	
½ pC. af Godsrets Hartorn, samt Lienber	142	-	25 -	
Skatter og andre Paabudde af Rød- kults Lødden paa Lumbbye Mark, hvilken neblagde Gaards Løb er deelt i Huus Lovret, og hvoraf Fæsterne ere fritagne for Skatter af Hartorn 8 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. paa 4 Skp. 1 Fdk. 1½ Alb. nær, der er Huuslovs Hartorn, hvoraf Fæsterne svarer Skatterne, altsaa isjen 8 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 2½ Alb., hvoraf naar Skatter og Paabudde an- tages med 6½ Rdl. pr. Tde Hartorn, udkommer i Stat at erlægge	53	-	-	
Amiskuen i Stridpenge og Douceur til Fuldmægtigen	7	-	-	
Sogne Fattig-Cassen 4 Tdr. Byg à 3 Rdl.	12	Rdl.	: St.	
og i Penge	10	-	-	
				22 - - -
Den paabudne Afgift af Nyttten og Brugen af Bøndergodset	197	-	77 -	
altsaa Skatter og Paabudde				472 Rdl. 15 St.
4. 15 Huusmænd, som forrette Uge Dage i Gaardens Hæve, afgjør derved deres Huuspenge, som under Jordebogs Indtægterne befindes, og derfor her maa føres til Omdrag med	60	-	-	
5. Hovedgaardens og Kirkens, samt Skolens aarlige Bedligeholdelse. Dertil kan beregnes at vil medgaae til Materi-				

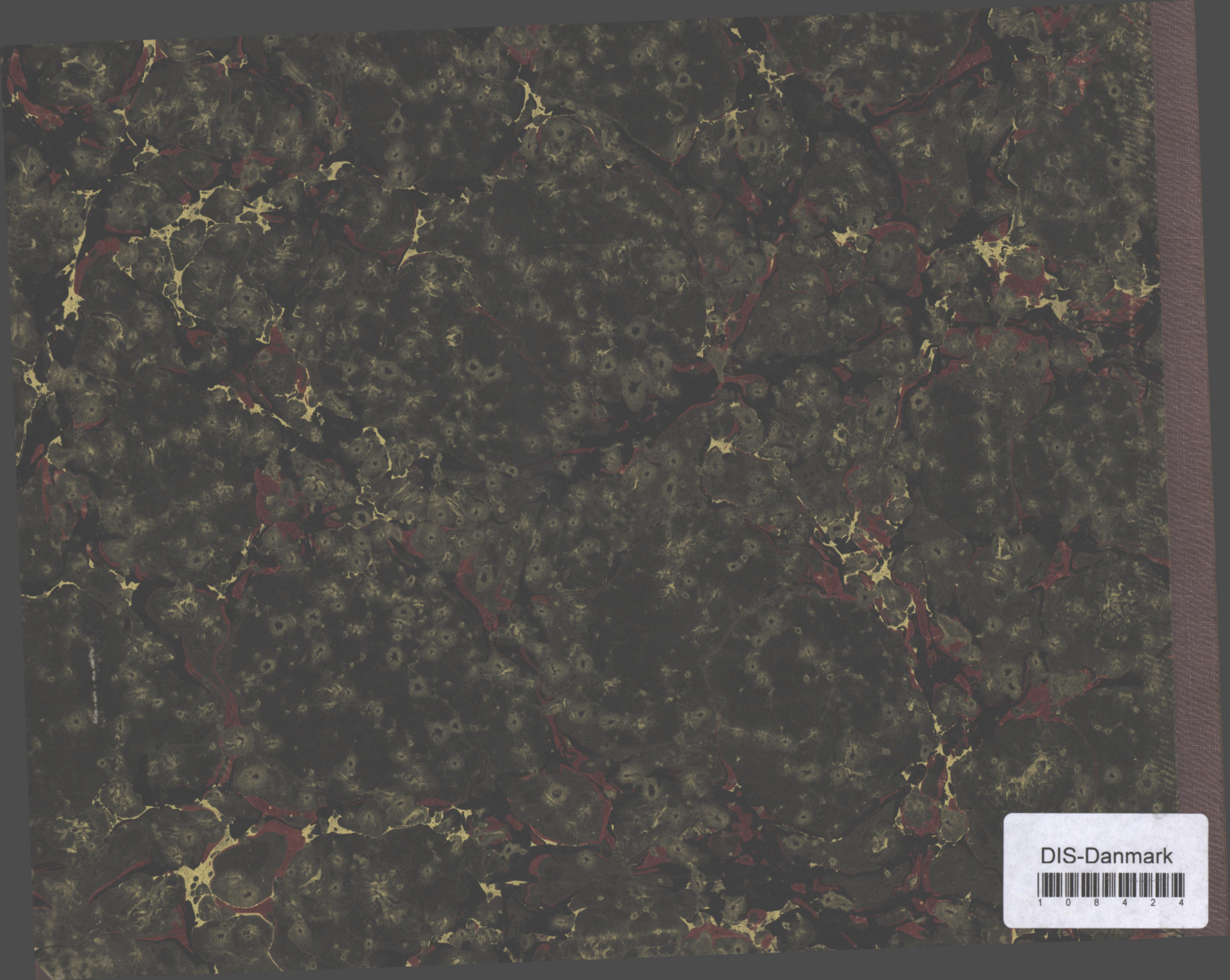
alier, Paanblangterne for Muurmesteren og i Ar-
bejdsløn for Lømmemand, Snekter, Smed, Tæk-
lemand, &c., under Forudsætning at Gaarden
og Kirken var i det Hele i nogenledes god Stand 200 - - -

6. Den Huusholdning, som maa føres for Forvalteren,
Skypien og den Karl, som er ved Stalden, kan
beregnes med 2 Pigers Løn og Kost i det mindste til 400 - - -

Summa Udgift 1723 Rdl. 53 St.
altsaa bliver tilbage af Godsrets Indtægter 10995 Rdl. 35 St.

Kammerherrinden besad Gaarden indtil 1809, da hun folgte den med
Besætning af 200 Røer og 4 Tyre for 340,000 Rdl. til Sufferraffinadør
Christian Frederik Fiedler, siden Justitsraad, som kort efter udbetalte
hele Kjøbesummen, hvilken han havde fortjent ved een heldig Sukkerhandel, og
beholdt den indtil sin Død i Aaret 1829, hans Enke og Børn indtil 1838, da
de folgte den for omtrent 280,000 Rdb. til Jacob Brønnum Scavenius, som
siden blev Hoffjærgemester. Til Gaarden hørte da 103 Td. 5 Sk. 2 Alb. frit
Ager og Engs, 4 Td. 4 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Skovskyls Hartorn, med et
Areal af 930 Td. Land Ager og Eng, 300 Td. Land Skov, Basnæs Beir-
mølle, en Stubmølle, Konges og Kirketienden af Tjæreby Sogn, matr. hver
for 28 Td. 2 Skp. med tiendeydende Hartorn ialt 1072 Td. 2 Skp. 1 Fdk. 1
Alb.; Bøndergodset udgjorde 615 Td. 1 Fdk. 2 Alb. Hartorn, dengang Fiedler
kjøbte Gaarden 615 Td. 5 Skp. 1 Alb.

Hoffjærgemester Scavenius lod strax paabegynde Dpførelsen af en ny
og kostbar Hovedbygning, som først blev fuldendt 1846, samt af en Afbygger-
gaard ved Navn Transbygaard, til hvilken henlagdes omtrent 340 Td. Land
af Hovedgaardens Jorder: til Hovedgaarden indtoges 45 Td. Land Bønder-
jord, saa at der til denne nu høre 635 Td. Land. Høveriet blev ophævet 1839
imod en Afgift af 15 Td. Byg af hver Gaard. Ved den nye Matrikel an-
fattes Gaard og Gods til 98 Td. 2 Sk. 2 Fdk. 2½ Alb. privilegeret, og
492 Td. 2 Fdk. 2 Alb. uprivilegeret Hartorn; til Bøndergodset hørte 72
Gaarde, 2 Bolsteder og 85 Huje; enkelte af disse Gaarde bleve forpagtede
bort paa 50 Aar istedetfor at bortfæstes, hvormed Hoffjærgemesteren begyndte
1846 og saavidt vides var den første Godsseier, der i vor Tid bragte disse
lange Forpagtninger i Brug. Han døde i Prag 1851, og Gaarden tilhører nu
hans Enke, Henriette Sophie Bertha Eleonore født Comtesse Moltke.

DIS-Danmark

1 0 8 4 2 4